

peruánské postřehy

otto
horský

Peruánské postřehy

Text © Otto Horský, 2004

www.horsky.estranky.cz

Foto © Otto Horský

© *Otto Horský*, Martina Nováková, 2004

© *Český cestovatel v Peru*, Ivo Barteček, 2004

1. vydání jako e-kniha © Lukáš Vik, 2015

ISBN PDF formátu: 978-80-87749-39-5 (PDF)

Konverze do elektronických formátů:

grafik a webdesignér Lukáš Vik

www.lukasvik.cz

Předmluva

Bylo to někdy na jaře čtyřiašedesátého roku, když se mě předseda Českého geologického úřadu zeptal, spíše jen tak mezi řečí, co bych říkal práci v Peru.

Ještě jsem nestačil ani nasucho polknout a on již dodával: „Dělal bys v Limě vedoucího naší technické kanceláře“.

Patřím mezi lidi, kteří pojali přání pracovat v zahraničí již během svých inženýrsko-geologických studií. Musím přiznat, že se mi v tom směru štěstí stále vyhýbalo.

Nejméně patnáctkrát to vypadalo velmi nadějně, vždy však z výjezdu sešlo. Jednou scházely peníze, jindy na poslední chvíli odřekl zahraniční partner. Byly také případy, kdy se termín odjezdu stále posouval z důvodů nedostatečné připravenosti na té či na oné straně, až nakonec z akce sešlo. S každým dalším návrhem jsem byl skeptičtější. Po čtrnácti letech soustavné práce jsem byl pravděpodobně nejlépe připraveným zahraničním expertem. Leč tentokrát jsem s úsudkem, že jsem se připravoval na práci v zahraničí zbytečně, přece jen posečkal. Ze sdělení předsedy totiž vyšlo najevo, že již mají připraveno několik odborníků a chybí jim pouze vedoucí technické kanceláře.

Původním plánem v Peru bylo založení smíšené důlní společnosti. Po čtyřletém zvažování však zvítězil záměr vytvořit v Peru první československou technickou kancelář v zahraničí, která by poskytovala technické služby

V některých částech inkého impéria byl povolen společný život manželství na zkoušku. Pokud experiment selhal, pár se bez problému rozešel a narozené děti vychovávala matka a její rodina. (Novomanželé na svatebním loži.)

a poradenskou činnost bez úplaty s cílem získávání kontraktů. Bylo zapotřebí pouze schválení naší vlády.

Byl to velmi zajímavý nápad a podle mého názoru rovněž perspektivní. Pro všechny případy jsem přikývl, i když se mi zdálo absurdní, proč bych měl být vybrán právě já, když ke schválení chybí jen několik dnů a ostatní kandidáty do technické kanceláře připravovali na tuto práci několik roků.

Jaké bylo moje překvapení, když zanedlouho volali z Českého geologického úřadu v Praze, že jsem byl schválen do nové funkce. Mám se prý ihned začít připravovat, neboť odletím do Limy jako první a ti ostatní poleťí až na můj pokyn, a to podle dalších potřeb technické kanceláře.

Měl jsem půl roku na přípravu toho, s čím byli ostatní pracovníci seznámeni dva až čtyři roky předem. Nedostatek času byl přímo zoufalý. Jednak jsem musel do odjezdu urychleně dokončit všechny úkoly, na nichž jsem se jako jeden z vedoucích pracovníků Geotestu Brno podílel, jednak musely být vyřízeny složité pasové a vízové formality. Během těchto několika málo měsíců mě také čekalo osm náročných zkoušek v Institutu zahraničního obchodu. Nešlo o prokázání mých odborných znalostí z oboru, ale především o vědomosti ze zahraničně obchodní praxe. A samozřejmě i ze španělštiny.

Když jsem v listopadu čtyřiasedmdesátého roku udělal závěrečnou souhrnnou zkoušku ze znalostí latinskoamerických reálií, myslel jsem, že jsem to nejobtížnější již zvládnul. Jenže opravdu náročná práce mě teprve čekala. Stručně řečeno – musel jsem navrhnout činnost budoucí technické kanceláře v Limě. Taková československá kancelář zatím nikde v zahraničí neexistovala, a tak chyběly zkušenosti, o které bych se mohl opřít. Jistě, některé západní státy již podobnou obchodní strategií s úspěchem uplatňovaly, dokonce i v Peru, ale k těmto informacím

jsem neměl přístup. Nečekalo na mne jen vybudování pracoviště, úkol velmi složitý a náročný, ale hlavním cílem měl byl obchodní přínos pro naši republiku. Měl jsem dosáhnout se svými spolupracovníky toho, abychom na základě našich odborných znalostí z různých oborů získali důvěru Peruánců natolik, aby s Československem postupně podepsali dohody o poskytování technických konzultací a služeb za úplatu. Tím by se investice do technické kanceláře začaly vracet. A nejen to, kancelář se měla stát rovněž garantem rozvoje oboustranné vědecko-technické spolupráce. Měla se spolupodílet na osvětové činnosti při propagaci Československa v Peru a být zárukou rozvoje vzájemných styků kulturních a politických.

Připravoval jsem se také na to, že budu v Limě a v dalších městech Peru pořádat výstavy, přednášet na univerzitách, hovořit o Československu v televizi či v rozhlasu. Jako přidělenec obchodního oddělení v diplomatické funkci jsem měl mít na starosti i propagaci československých výrobků. Bylo mi jasné, že můj pracovní den, alespoň prvních několik měsíců, potrvá od rána do večera, či přesněji řečeno dlouho do noci.

S nadšením a odvahou jsem jednoho prosincového dne roku 1974 se svou rodinou nastupoval v Praze-Ruzyni do letadla. V mých zavazadlech nechyběl fotoaparát, geologický kompas, geologické kladívko a poznámkové bloky. Začaly vznikat *Peruánské postřehy*.

Leden 2004

V inckém impériu neměli poddání právo na vzdělávání a školy navštěvovaly pouze děti z vládnoucí vrstvy. Ostatní děti měly povinnost naučit se od svých rodičů pracovat na poli, popřípadě vykonávat řemeslné činnosti. („... člověk se naučil stavět pevné domy, tkát a pěst.“)

Peru (*República Perú*) se rozkládá na ploše 1 285 215 km² a je co do rozlohy třetí největší zemí Latinské Ameriky. Leží na pobřeží Tichého oceánu a sousedí s Ekvádorem, Kolumbií, Brazílií, Bolívií a Chile. Délka peruánského pobřeží měří 2 480 km, nejdelší suchozemská hranice s Brazílií má 2 995 km. Území Peru je rozděleno do tří geograficky odlišných oblastí: *costa*, *sierra*, *selva*. Přes rozlohu země nepřesahoval počet obyvatel v sedmdesátých letech minulého století 15 milionů.

To jsou ty nejzákladnější údaje, které můžeme vyčíst z kterékoli učebnice zeměpisu. Stačí jen dodat, že hlavním městem Peru je Lima, která v posledních letech zaznamenala výrazný hospodářský vzestup a i co do počtu obyvatelstva patří k největším městům Latinské Ameriky.

Příroda byla k Peru štědrá a obdařila zemi různorodou a atraktivní krajinou. Pobřežní pás široký 40 až 80 km, zvaný *costa*, se táhne v délce 2 600 km podél Pacifiku a má polopouštní až pouštní charakter. Kamenité pláně s písčnými dunami připomínají Saharu, zatímco údolí řek, stékajících se Západních And k Pacifiku, proměňují poušť v kvetoucí zahradu.

Naprostým kontrastem je oblast zvaná *sierra*, která se rozprostírá především v západní a jižní části Peru. Projíždíme-li Andami, dojmy se střídají. V nižších částech,

v malebných zelených údolích, nejsme daleko od představy Beskyd či Oravské Magury, ve vyšších polohách jako bychom se ocitli v Tatrách. Až na to, že nad těmito pomyslnými Tatrami se tyčí neproniknutelní horští veličáni se zasněženými vrcholky a s nejvyšší horou Huascaránem (6 768 m).

Třetí geografickou oblastí je *selva*, zahrnující východní a severovýchodní část Peru. Je to Amazonie, tedy oblast povodí řeky Amazonky, pokrytá většinou hustým tropickým pralesem a bažinami, skrývající dosud nejedno tajemství. Nemám na mysli zatím neobjevené indiánské kmeny či kultury, ale zejména nerostné bohatství, především ropu. Ta byla vždy předmětem svárů a mnoha mezinárodních jednání o hranicích se sousedními státy a stála u mnoha významných společenských a politických událostí. Od konce šedesátých let začal stát provádět cílený průzkum ropných nalezišť a měl jsem příležitost se s touto problematikou během svého pobytu v Peru blíže seznámit.

Selva tvoří 62 % území Peru. Je však velmi řídko osídlena a žije zde pouze 10 % obyvatelstva, převážně indiánského. Tato oblast, ač dosud nejméně hospodářsky významná, má velké perspektivy. Kromě ropy se stalo významným obchodním artiklem dřevo. Sláva Iquitos a Pucallpa z období kaučukové horečky však bude těžko kdy překonána.

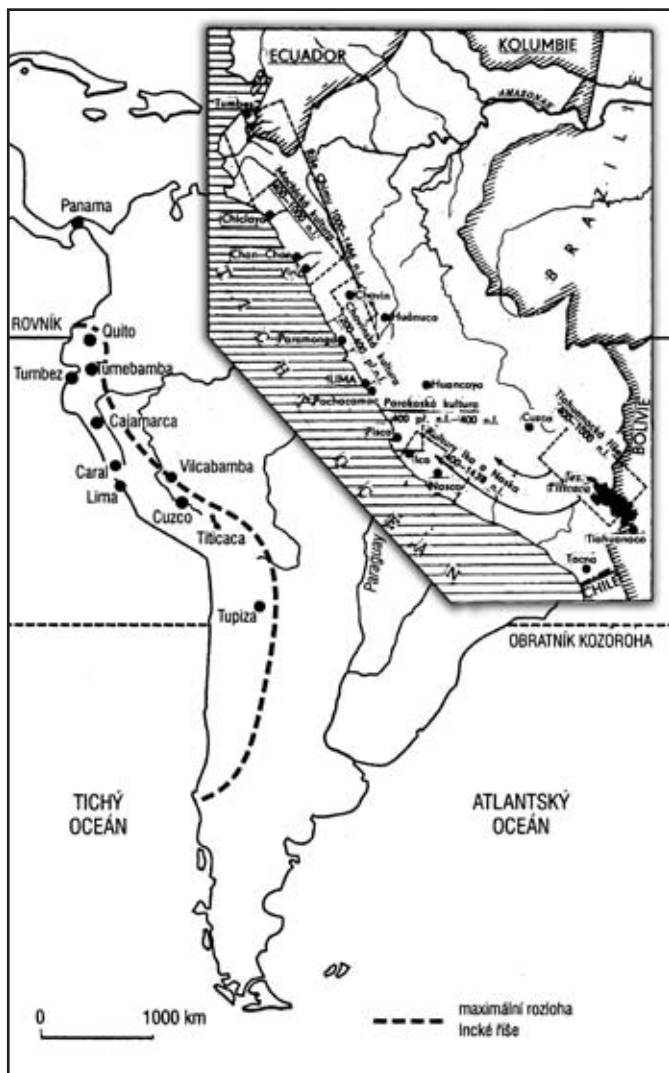
Peru leží v tropickém pásmu, od rovníku až po 18° jižní šířky. Klima je velmi různorodé. *Costa* má teplé podnebí a zejména Lima je charakteristická tím, že zde takřka neprší. V dubnu 1975 během mého prvního pobytu v Peru zde asi hodinu mírně pršelo a prý to byl nejvydatnější déšť za posledních deset let. Teplota poklesla na 16–18 °C. Denní tisk se ihned předháněl v předpovědích, že toho roku bude nejtužší zima v tomto století a spekovalo se dokonce i se zemětřesením. Jinak

je však teplota vzduchu v Limě relativně stálá a nízká, během roku mezi 15–25 °C, s maximem v létě, což je v Peru v prosinci až v dubnu, s minimem v zimě, což je v květnu až v listopadu.

Koncem května se rozprostírá nad Limou skoro každý den vrstva mlžného oparu, která sahá do výše 700 až 1 000 metrů a zabraňuje pronikání slunečních paprsků. Když to skutečně nastalo, cítili jsme se jako doma. Počasí se nijak nelišilo od chladných zamračených srpnových dnů někde v Ostravě. Skutečnost však nebyla tak strašná, jak líčili někteří znalci před naším odjezdem do Limy. Tvrdili totiž, že aklimatizace v Limě je pro Evropana v prvních měsících pobytu srovnatelná s těžkou prací v dolech. Od prosince až do dubna má však Lima téměř stále slunečné dny. Tento jev, provázený mlžným oparem, který zde nazývají *garúa*, způsobuje studený Humboldtův proud.

V Limě od konce května udeří zima a dostáváme se k další zajímavosti. Stačí vyjet čtyřicet kilometrů za město a ocitáme se v rajske oáze, kterou zde nazývají *El Bosque* (les). Jsme ve výši 950 m, což stačí, abychom po projetí zónou trvalé mlhy jako kouzlem objevili místo ozářené sluncem – skoro po celý rok. A kolem květy, palmy, vrcholy hor. V horách je ve srovnání s pobřežím počasí takřka opačné. Chladné dny, a navíc velmi deštivé, jsou zde v období od listopadu až do dubna, teplé a suché dny od května až do října. Chcete-li v sobotu a neděli uniknout limské zimě, jeďte na výlet do hor nebo do *El Bosque*.

Zbývající pralesní oblast *selva* má typicky tropicky horké a vlhké podnebí. V Iquitos je průměrná roční teplota kolem 26 °C. Velkou část tohoto regionu pokrývá tropický prales vystupující z amazonských nížin po svazích Východních Kordiller až do výše 1 500 metrů.

Rozloha inckého impéria v době největšího rozkvětu.
Detail – Peru.

PRIMER-CAPITULO DELASMOIAS ACILACOLIAS

Toto je také Lima?

Si, señor!

Stav manželství mohly narušit neočekávané události, například války. Ty měly za následek úbytek mužů. V tom případě byly přebývající ženy odvedeny do domu žen – Aclla Huasi. (Uprostřed mladých dívek, mezi kterými si Inka mohl vybírat společnice, je dozorkyně.)

Někteří nazývají Limu „strašným městem“. Řekl bych, že samo město není strašné, naopak patří k nejkrásnějším v Latinské Americe. Je tomu teprve necelých pět století, kdy toto město bylo osadou s indiánským vládcem – kasikem jménem Taulichusco. Podle protékající řeky zvané Rimac začali španělští dobyvatelé místu říkat Limac, později jen Lima.

Dobyvatel Francisco Pizarro vyslal indiány na průzkum tohoto území s příkazem, aby vyzvěděli, zda má „dobrou vodu, dříví a půdu vhodnou pro setbu“. Zřejmě uspěli, protože zanedlouho opustila skupina Španělů, indiánů a černochoů dosavadní sídelní město Jaulu, aby založili nové hlavní město poblíž moře. Podle vyjádření historiků nese zakládací listina datum 18. ledna 1535 a město bylo nazváno *Ciudad de los Reyes* – městem králů. Dodnes nejsou historikové sjednoceni v názoru, zda tak bylo učiněno na počest tehdejších španělských monarchů (v erbu města jsou uvedeny iniciály I. C. – královny Isabely Kastilské a krále Carlose Aragonského) nebo na počest „Tří králů“ (místo bylo vybráno 6. ledna a město nese v erbu tři zlaté koruny). Tento název dostala Lima plným právem, neboť hrála nejdůležitější roli v ekonomickém, kulturním a politickém rozvoji na jihoamerickém subkontinentu. V mnohém se tak děje dodnes, ať již máme na mysli iniciativy Limy v andském ekonomickém seskupení *Grupo*

Andino v osmdesátých letech, nebo aktivity za následujících vlád, které se pokusily o řadu sociálních reforem.

Dříve byla Lima hrdě nazývána městem zahrad – *Ciudad Jardín* – a je možné to dodnes tvrdit o některých čtvrtích města, jako například o Miraflores či o San Isidro. Město však rostlo chaoticky a mnohem rychleji než možnosti udržovat je v odpovídajícím stavu a také podnikatelé spíše sledovali zbohatnutí než společenský soulad. A tak je dnes Lima městem hlubokých sociálních rozdílů a na každém kroku lze spatřit lidi bez přístřeší, spící v parcích na lavičkách či na chodnících, jakož i skutečné brlohy v okrajových částech města plné otrhaných dětí. Lima soustřeďuje více než čtvrtinu obyvatel země. Ve městě se koncentruje více než 80 % tovární a strojírenské výroby, chemického průmyslu a obchodu Peru. Lima a zbytek země jsou dvě tváře Peru.

Po prvním příletu do Limy je přímo šokujícím zážitkem čilý dopravní ruch, jeho styl a pohled na valící se dopravní prostředky. Jezdí vše, co má kola, a to podle dohodnutého pravidla „většímu dej přednost“. Křižovatku projíždějí na červenou a jízda v protisměru je zřejmě lahůdkou. Můj přítel, který nás na letišti očekával, zručně přejížděl mezi třemi pruhy jednoho směru, neboť žádný z nich nepovažují Peruánci za rychlejší či pomalejší. Jako Středoevropanovi mi šla z řídicích se vozů hlava kolem a v duchu jsem si říkal, že naučit se jezdit v Limě je pro mě předem ztracené.

První měsíc mých řidičských zkušeností měl přímo tragické následky. Podařilo se mi několikrát zastavit dopravu, neboť jsem běžně vjížděl na nejživějších třídách do protisměru, a to z celkem prozaických důvodů. Směr jízdy totiž není vyznačen na cedulích, ale pouze na silnici. Jedním okem tak sleduji mapu města a druhým jedoucí vozidla. Ohleduplní a slušní strážcové pořádku mi

však vždy zasalutovali a vyvedli mě z chaosu. Faktura za mé přestupky nepřišla.

Nemáte-li v Limě automobil, jste takřka ztraceni. Na hlavní třídě – Arequipě – můžete použít *colectivo*, které jezdí po asi osm kilometrů dlouhé trase. Postavíte se jednoduše na rohu každé příčné ulice a šofér colectiva vystrčí ruku z vozu či vřaku a prsty vám ukáže, kolik pasažérů může vzít. Doprava colectivem je poměrně pohodlná a není drahá.

Obtížnější je to s taxíky. Jednak je jízdné drahé, jednak nebývají po ruce. Ale i to je docela únosný způsob přepravy.

Hororem je cestovat po městě autobusem. Ne vždy lze rozpoznat, že se jedná o autobus. Vystoupíte-li z těchto vřaků bez úhony, zalije vás pocit štěstí. Jste dvojnásob šťastní, když vám v kapsách nic nechybí. Příště jdete raději pěšky.

Kdysi měla Lima tramvaje, o čemž svědčí zbytky kolejnic v některých částech města. Škoda, že již neexistují.

I když policejní předpisy pro technický stav vozidel jsou přísné a každý rok jsou vozidla podrobována kontrole, jezdí po silnicích vše. Jak to dokáží majitelé vozidel prosadit při pověstné „přísnosti“ autorit města, to nikdo neví. Vozidla bez blatníků, světel, dveří a podobně jsou zcela běžnou záležitostí.

Časem jsem pochopil, že pravidlo – „jed', když můžeš, třeba i na červenou, jen dávej pozor, a pozor dávej vždy, i když si myslíš, že máš přednost!“ – má také své výhody. Velmi se tím zrychluje doprava v přeplněných ulicích a sám jsem se nasetkal s mnoha haváriemi. Když se mi to nakonec přece jen „podařilo“, znovu jsem si uvědomil drsnou tvář Latinské Ameriky. Dokud policie neověří tožnost a „movitost“ raněného, nemá postižený naději na lékařské ošetření. I to byla peruánská realita.

Správní členění Peru. Peru je rozděleno do 23 departementů a jedné konstituční provincie. Departementy se člení na 143 provincií. Nižší správní jednotky tvoří distrikty, kterých je více než 1 400.

IMOIOMADORESDESTEREINI
VIMACVHOICOMARAO
INGA INGA

Inkové po sobě zanechali mnohé stavební památky. Jedinečné konstrukce z nepravdelných kamenných bloků dokládají do dnešních dnů jejich řemeslnou zdatnosť. (Uprostřed je vyobrazena jedna z typických inkých staveb – pohřební věž, chullpa.)

Lima z druhé strany

Pokaždé je musíš vidět, projíždíš-li San Isidro, či vracíš-li se do města od moře. Pronikají mezi stíny palem, ibišků, oleandrů a vavřínů, lemujících avenidy Limy. Jejich žlutohnědá barva ostře kontrastuje s jasně modrou oblohou a šťavnatou zelení tropické květeny. Obepínají město téměř ze všech stran ve tvaru půlměsíce. Půlměsíce, jehož plocha se každým rokem zvětšuje o desítky tisíc přistěhovalců. Jsou to chudinské čtvrti Limy – *barrios pobres*.

Náš nedělní výlet směřuje právě sem do východní části *barrios pobres*. Zanecháváme za sebou haciendy a vily nejrůznějších architektonických stylů, řešených s vkusem a nápaditostí. Je den odpočinku – *fiesta*. Kolem panuje relativní klid, rušený jen činností služebnictva, jehož jednotné letní oblečení z dálky připomíná pracovní úbor našich zdravotních sester.

Najednou, aniž si to stačíme uvědomit, se prudce mění panorama. Zaparkované automobily řídnu, přibývá lidí na ulici. Upoutává nás zcela všední, pulzující život. Tržnice s ovocem, spojená s výkupem a distribucí pouličním prodejcům, nás podmaňuje omamnou vůní citrusů, pomerančů, ananasů, manga a ostatního tropického ovoce.

Malý chlapec v kanárkově žlutém úboru pomalu projíždí se svou tříkolovou šlapací prodejnou kolem tržnice a halasně ujišťuje kolemjdoucí, že jeho hrozny jsou ty nejlepší a nejlevnější. Jsou opravdu velké a chutné. Nic-

méně druhá část chlapcova sdělení, týkající se ceny, se s realitou rozchází.

Ještě pár desítek metrů a jsme u cíle. Procházíme kolem zídky a musíme obejít živou překážku. Tulák, snad třicátník, vsedě opřen o zeď, dává nevtíravým způsobem na odiv své zanedbané svršky. Na krku má náhrdelník z opratí, něco jako třikrát obtočený obojek. S mojí žádostí o snímek blahosklonně souhlasil. Z jeho úsměvu nebylo možno vyčíst, zda se baví nebo námi pohrdá. K nabízené odměně deseti solů jen prohodil: „To si dejte svému císaři!“

Jsme u cíle. Před námi vykukují domky a chatrče zakousnuté do šedé skály. Některé z nich, ty relativně nejlepší, jsou postaveny z cihel vyplňujících betonový skelet. Většina domků má však jednodušší konstrukci – jsou to rákosové rohože, ovinuté a upevněné ke dřevěným kůlům. Střechy zde slouží jako vhodné místo pro již zcela nepotřebné věci z domácnosti. Tento obraz dokreslují domácí zvířata, především psi a slepice. Zahlédnete i uvázanou opičku či papouška.

To je *barrio pobre*. Pohybujeme se klikatými úzkými chodničky, po nichž se šplhají každodenně děti i ti dříve narození. Stoupáme pomalu po jednom z nich.

„*Con permiso!*“ „S dovolením.“

Téměř neslyšně nás předcházejí ženy, nesoucí na svých vědra pitné vody. Každá nese nejméně dvě desetilitrové nádoby. Navazujeme rozhovor a nabízíme pomoc.

„*No, no, señor!*“ Slyšíme kategoricky zamítavou odpověď.

Ve chvílce oddechu se dovídáme, že tuto činnost zde vykonávají jen ženy. Muži zase chodí na oplátku do práce, a tak si obě pohlaví své úkoly jasně vymezila. Uvážíme-li, že vodu nutno nosit někdy až několik set metrů do strmého svahu a navíc několikrát denně, jde o úctyhodný sportovní výkon.